

VI KVINNOR

Pris 75 öre

Nr 5 * 1961

Läsning för svenska folket

I vårt första nummer för detta år återgar vi en artikel ur den engelska tidskriften *New Statesman* betitlad *Civilförsvarsbedrägeriet*. Författaren, dr M. C. Berenbaum, gick till rätta med de engelska civilförsvarsmyndigheternas försök att slå blå dunster i ögonen på folk — inbilla dem att det finns möjligheter — åtminstone för de flesta — att klara livet vid ett anfall med vätebomber. Punkt för punkt plockade han sönder deras argument, som framförts dels i en handbok, dels i ett memorandum om träning, där civilförsvaret gett sig in på kärnvapenkrigets medicinska aspekter.

I nr 4 av tidskriften *Freden* är Molly Faustman ute i likartat ärende: hon granskar det svenska civilförsvarets råd till allmänheten i samband med civilförsvarsövningen i Stockholm söndagen den 23 april. Hon har valt satirens form, men det gör inte artikeln, som vi här tar oss friheten återge, mindre läs- och tänkvärd.

Visst är det sant att svenska folkets läskunnighet är i avtagande, dess läsovillighet i tilltagande. Men i alla fall, även ett folk som vill ha klassikerna, liksom den andliga spisen över huvud taget, serverad som serier, kan ju i alla fall ännu läsa innantill och man bör inte, ens om man är en Kungl. Styrelse, lita på att de som läser ens broschyrer inte förstår vad där står.

Den av Kungl. Civilförsvarsstyrelsen just utsända lilla skriften om civilförsvarsövningen i Stockholm 23 april i år, visar en älskvärd optimism, ägnad att sprida lugn och trygghet »om kriget kommer». »Ett plötsligt krigshot kan tvinga till snabbutrymning av alla på en gång» får man läsa under rubriken *Snabbutrymning*. Men ingen rädder för vargen här. Följ dessa råd. Packa i första hand ned femton uppräknade saker, däribland sänglinne, filt eller sovsäck. Försök också att ta med i packningen åtta andra ting, bland dem gummima-

drass och batteriradio. Samt matsäck för minst två dygn. Packningen får inte vara större än att familjen själv kan bära den.

Om någon läsare till äventyrs skulle tänka så kan han sluta med det, för talet om packning är nog inte så allvarligt menat. På fyra vackra teckningar får man se vilka som ska beredskapsutrymmas i första hand. En mamma med spädbarn på armen och en baby vid handen och en litet större pojke vid sidan om. Alla, dess bättre, utan packning. Modern är bara klädd i sin skönhet, sina välsittande kläder och högklackade små skor. På bild nummer två skjuter en rödakorssyster en dam i rullstol och en annan syster, jag skulle tro en lotta, leder en gammal man klädd i käpp. Ingen av alla dessa har det minsta lilla paket. Inte heller gossen på motorcykel eller flickan — nej, hon har en portfölj — eller de två damerna i päls som glatt gestikulerande vandrar sin soliga väg framåt. (De två sista är »övriga icke förvärvsarbetande» och det ser de faktiskt ut att vara.)

De som måste stanna kvar i Stockholm — de andra flyttas till skyddade platser — ska, när de inte jobbar, bo i bergfasta skyddsrum i innerområdena, markerade på en karta med rött, och i normala skyddsrum i ytterområdena.

»Om kriget kommer kan våra större samhällen och krigsviktiga anläggningar bli utsatta för anfall med atomvapen och andra moderna stridsmedel», säger Kgl. Försvarsstyrelsen så riktigt. Det är därför som ungefär 600.000 stockholmare ska skickas i väg från farozonen. Ett lite råd: ta ner gardinerna i era hem i det övergivna Stockholm. För eldfarans skull. (Det kan hända nämligen att atombomben tuttar eld på lättantändliga föremål, och det vore ju skada.)

Har du bil, så ta med anhöriga och grannar, om det finns plats i bilen. Obs, belamra inte sittplatserna med bagage! Det där bagaget är verkligen ett sorgebarn! Man minns under sista kriget, hur uttröttade människor släpade på sitt bagage,

där de strök i långa förtvivlade hoppar längs landsvägarna, utsatta för fiendepianens bomber. Döendes jämmer blandade sig med kvinnors, barns och sårades högljudda gråt. Men gudskelov så blir det ju inte här. Bilkolonnerna med familjerna och grannarna sitter inte fast i några köer — sånt hör fredssöndagskvällarna till — de kör i lugn och ro, se kartan, till sina förutbestämda inkvarteringsställen. Fullt skyddade av, jag vet inte riktigt av vad, kanske sin oskuld, mot bomber.

»Patienter som behöver fortsatt sjukhusvård överförs till beredskapsjukhusen utanför utrymningsområdet. De som kan skrivas ut men inte själva kan ombesörja sin utrymning, transporteras till tillfälliga internat. Varken friska eller sjuka behöver vara det minsta oroliga om kriget kommer».

Jag vill inte vara småaktig, men några enkla frågor vill jag gärna ställa: Hur långt får en Kgl. Styrelse gå i skönmålning, observera att jag ingalunda säger förljugenhet.

Hur enfaldig förutsättes det att allmänheten är, och hur enfaldig fienden?

Om kraftstationerna bombarderas, ska läkarna i »beredskapsjukhusen» operera vid stearinljus, och ska ta- gen som transporterar Stockholms icke nödvändiga befolkning till de skyddade internaten dras av hästar? Och var ska den nya huvudstaden läggas, då Stockholm är utraderat och marken där staden legat är obeboelig för de eventuellt överlevande?

Fredshandlingar

Ur »FREDEN» återger vi siffror från anti-atomvapenmarscher och möten som hölls i påskas på olika platser i världen:

London	100.000	deltagare
Danmark	20.000	»
Västtyskland	20.000	»
New York	3.500	»
San Francisco	3.000	»
Holland	2.000	»

Att se siffrorna här uppe gör redan ett starkt intryck — föreställ er då människorna bakom den — på vägarna och torgen.

Albert Einstein sa en gång i en intervju: »Våra representanter i New York, Paris och Moskva stöder sig i sista hand på de beslut som fattas på torgen i de små samhällena.»

Regeringarna är mycket känsligare för våra reaktioner än vi anar.

Utan egna klassrum blir barnen rotlösa

Många skolklasser har under senare år tvingats föra en vandrande tillvaro utan egna klassrum till stor irritation för både barn och lärare. Från skolhall har man sett det hela som en nödlösning. Barnantalet har varit för stort och man har inte sett någon annan utväg att komma till rätta med överbeläggningen av skolorna. Nu nybygger man emellertid den ena flotta och påkostade skolan efter den andra, med hypermodern inredning, konstnärlig utsmyckning — men med vandrande skolklasser utan egna klassrum.

Enligt uppgift från skolöverstyrelsen har man slopat systemet med fasta klassrum vid alla nybyggda skolor för högstadiet, därför att barnen då har många lektioner förlagda till ämneslokaler och specialsalar, och man anser sig icke ha råd att låta de dyra klassrummen stå tomma. Varje klassrum kostar nämligen runt räknat 60.000 kronor, och genom att utnyttja dem hundraprocentigt kan man nöja sig med att bygga ett mindre antal skolsalar i de nya skolorna. Man kan då välja på tre olika alternativ: *ambulerande klasser*, där några skolklasser har fasta klassrum och andra klasser får vandra runt och använda sig av klassrum, som står tomma, *delade klassrum*, där två klasser delar ett rum och resten av lektionerna är förlagda till ämnesrum och specialsalar. Och slutligen *ämnesrumssystemet*, som innebär att all undervisning är förlagd till speciellt utrustade rum, t. ex. kristendomsrummet, modersmålsrummet etc. Barnen får förvara sina kläder i ett enda stort kapprum och får eget skåp för sina böcker.

Resultatet har blivit större oro vid dessa skolor, som frekventeras av barn helt ned i tolv-trettonårsåldern. Barnen yrar omkring och vet inte i vilka lokaler de skall ha sina lektioner. De kommer för sent till lektionerna, tappar bort böcker eller helt enkelt glömmet dem. Får släpa med sig tunga väskor från skolsal

till skolsal, för att slippa gå till sina skåp vid varje rast. Nycklarna till skåpen försvinner. Lås förstörs. Skolornas inventarier förstörs. Och lärarna och föräldrarna suckar: varför i all världen får inte barnen ett eget klassrum och en egen bänk att lägga sina böcker i?

Vid ett samtal med rektorn vid enhetsskolan i Lidköping, Emil Frostegård, om hur ämnesrumssystemet verkar vid den nybyggda enhetsskolan Rudenschöldsskolan, utalar han, att han redan för något halvår sedan, när skolan invigdes efter att ha varit i bruk några månader, var skeptiskt inställd till avskaffandet av klassrummen. Det gångna halvårets erfarenheter har inte ändrat hans syn på saken.

— Det är givet, säger rektor Frostegård, att man icke kan spara utan att det kostar något på annat sätt. Arbetsron och trivseln vid en sådan skola blir inte den samma som tidigare. Det är svårt för de skygga och labila barnen att finna sig till rätta. De blir lätt rotlösa i skolan. Anonymiteten är inte heller bra. Barnen förstör mer, och det är svårt att få

tag i syndarna. Det finns många problem. Varje barn har t. ex. sitt eget skåp. Det finns 500 skåp vid skolan och inte så många nyckelvariationer utan barnen kan komma in i andras skåp också.

Är det inte en upprörande brist på framsyn att bygga våra skolor på detta sätt — att bara se krasst ekonomiskt på frågan och inte i första hand tänka på barnens trivsel? Med utgångspunkt från skolmannens synpunkter måste man konstatera att man här slagit in på en väg som innebär ett tillbakasteg och vars konsekvenser är svåra att överskåda ur mentalhygienisk och barnavårdande synpunkt.

Det är svårt att vara föräldrar i vår komplicerade tid och det är sannerligen inte heller lätt att vara barn. Det lurar så många frestelser på nutidens ungdom, som inte tidigare fanns. Vi får därför inte slå bort marken under fötterna på barnen redan i skolan genom att avskaffa det egna klassrummet och den egna bänken och därmed ta bort den fasta punkt i tillvaron, som skolan utgör för de barn, som växer upp i oharmoniska hem. Det nya systemet skapar otrygghet och frestar barnen till ansvarslöshet och förstörelselusta. Vi har redan tillräckligt med svårlösta ungdomsproblem. Alla krafter bör i stället samarbeta för att i den nya barnavårdslagens anda genom preventiva åtgärder skapa harmoni och trygghet för ungdomen, så att den växer upp till mogna och ansvarsmedvetna människor.

Ulla Svensson

Fängelsestraff för fredsarbete

På de anklagades bänk: I främre raden fr. höger — Hermine Kolter, Karoline Wehner och organisationens chaufför som också var anklagad. I bakre raden fr. höger Paula Feller, Josefine Halein och Irma Strauch.

»Jag har hävdad att vårt folk aldrig mera får föra krig och det är fortfarande min uppfattning.»

Dessa ord ekar genom den stora rättssalen i Mainz. Det är en ung tyska som uttalar dem inför domare och bisittare som med reserverade miner lyssnar till henne och hennes medanklagade.

Vad är det som lägges dem till last, dessa kvinnor och den sextioårige mannen som sitter bredvid dem på de anklagades bänk? »Stödjande av en rörelse vars mål är författningsvidrig.» »Hemlig komplotterverksamhet», spridande av flygblad vari »Förbundsrepublikens institutioner baktalas», — kort sagt för att sätta statens säkerhet i fara.

I verkligheten har dessa kvinnor inte gjort annat än att efter kriget grunda en kvinnoförening som organiserade ömsesidig hjälp, upprättade daghem och lekskolor och som i fortsättningen vände sig mot Tysklands militära återupprustning. Miljoner kvinnor i hela världen har handlat på liknande sätt. Men den västtyska regeringen oroades av denna »omstörtande» verksamhet och redan 1955 blev det demokratiska kvinnoförbundet förbjudet i Rhenland-Pfalz. Men de beskyllningar som reses mot de anklagade går i alla fall tillbaka till 1953–1954 och detta på grundval av en förordning som nazisterna utfärdade och som åter fått giltighetskraft i republiken. Enligt denna förordning kan medlemmar av en organisation ställas till räkenskap för handlingar som vid den ti-

den de begicks inte stred mot lagen utan först efter upplösningen av vederbörande organisation blev olagliga.

På ordförandens bord ligger en packe brev som kommit från alla delar av världen och som kräver de anklagades frikännande. Journalister från sex europeiska länder och en publik som huvudsakligen består av kvinnor fyller salen och följer förhandlingarna med spänd uppmärksamhet.

»Jag var alltid övertygad om att jag handlade rätt»

»Man beskyller mig för att ha arbetat emot staten», säger det trettioårige butiksbiträdet Herma Kolter. »Men vår författning erkänner kvinnans rättigheter, och dessa rättigheter har vi försvarat. 1945 sade man oss att vårt land aldrig mera får beträda krigets väg. Varför lagrar man då amerikanska bomber på vår jord? Det är riktigt att vi har utövat kritik mot vår regerings politik, det var vår enkla rätt. Jag var alltid övertygad om att jag handlade rätt och att förbudet mot vår organisation är olagligt.»

»Jag hatar kriget», säger Lilo Wehner, en fyrtiofemårig kvinna vars man på sin tid häktades av Gestapo. »Jag vill inte att mina döttrar och barnbarn skall genomgå samma lidanden som jag själv.»

Detsamma förklarar Irma Strauch, vars syster upplevde nöden och skräcken i ett nazistiskt koncentrationsläger. Hon medger att hon del-

I Västtyskland duggar åtalens tätt mot fredsvännerna. I slutet av förra året dömdes i Mainz fem kvinnor till fängelsestraff för fredsarbete. En av rättegångsdagarna följde den franska journalisten Gilette Ziegler rättegångsförhandlingarna. Så här berättar hon om de modiga fems uppträdande.

tagit i ett kvinnomöte i Mainz, som brutalt sprängdes av polisen.

»Låt oss lämna alla detaljer åt sidan», anmärker ordföranden.

Han vill heller inte höra något om hur Hitlers verktyg kastade i fängelse och misshandlade Paula Fellers man. Den femtionioåriga kvinnan med de vänliga dragen under det grånande håret kan inte behärska sin rörelse vid minnet av det som skedde då.

»Har ni förlorat förståndet?»

»Jag skall svara», säger Fina Halein, tidigare parlamentsledamot, »men jag hemställer till er att inte avbryta mig.»

»Några mer familjehistorier vill jag inte höra!» svarar domaren barskt.

»Jag har rätt att säga det som hör till mitt försvar. Redan under kriget 1914 upplevde jag hur bomber föll över Mainz och minns den nöd och det elände det medförde för min familj. 1933 häktades min man. Under det andra världskriget dödades min mor vid ett luftangrepp. Har ni glömt den tiden? Och den 27 februari 1945, den dagen när vår stad lades i ruiner? Har ni förlorat förståndet?» Ordföranden slår klubban i bordet.

Men Fina Halein låter sig inte bringas ur fattningen:

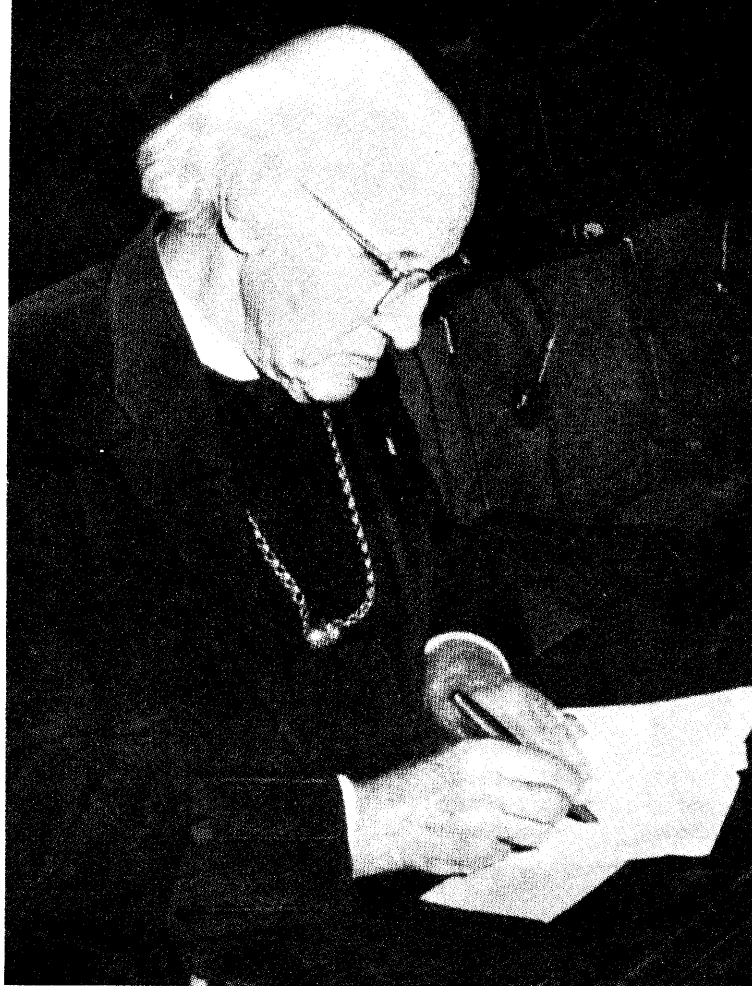
»För oss handlade det efter kriget om att det förgångnas fel och förbrytelser inte skulle få upprepas än en gång!»

»Det där är ett kommunistiskt propagandatal!»

»Det är åsikten hos en kvinna av folket. Andra tyska röster har också påvisat faran, också i Frankrike finns det kvinnor som kräver fred.»

»Tig!»

». . . och vi värjer oss mot att sam-

Dr Hewlett Johnson, biskop av Canterbury, är en av de högsta dignitärerna inom den anglikanska kyrkan i England. Långt utanför sitt lands gränser är han uppskattad och respekterad som en konsekvent fredskämpe. I en hälsning till KDV:s tidning »Kvinnor i hela världen» understryker han två viktiga ting som måste förverkligas: kvinnornas fullständiga likaberättigande och alla barns lika möjligheter. Kristendomens förverkligande i detta livet är innehållet i hans livskamp, ty, »rösten av en falskt uppfattad religion har i alla tider framställt himlen som en tillflykt och försummat nöden på jorden».

tidigt som vi förföljs så tillåtes och beskyddas möten organiserade av tidigare nazister!»

De som är för freden

Så framträder några vittnen och domstolsförhandlingarna drar ut på tiden. Man läser upp några flygblad utgivna av kvinnoförbundet, där kvinnorna uppmanas att demonstrera för freden — liksom också en del brev från franska, belgiska, holländska, österrikiska och japanska väninnor som alla erinrar om krigets färor. Ordföranden flyttar sig oroligt på stolen. En av bisittarna är uppenbart gripen. Försvararen erinrar om processen i Nürnberg, om beskyllningarna mot de tretton kvinnorna som då anklagades för samma »förbrytelse» och 1958 blev frikända.

Därpå ajourneras förhandlingarna ännu en gång.

*

När vi lämnar rättssalen råkar vi in i något som kan kallas ett glatt tumult, så hjärtligt är det mottagande som publiken ger de anklagade kvinnorna. Och på en gång känner jag mig som hemma i denna främmande stad: dessa kvinnor, deras vänner, deras livskamrater, alla har de samma öppna blick, samma leende som bönderna och arbetarna i mitt land. Genom deras munnar talar Mainz, det i kriget till 80 % förstörda Mainz, den gyllene staden vars sår ännu inte ärrats; det är dessa som bär fram dess vilja och beslutsamhet att göra slut på det förgångnas lidanden och förbrytelser. I likhet med så många andra kvinnor

När jag hälsar er, kvinnor i hela världen skulle jag vilja tala till er om två grundläggande uppfattningar, baserade på min kristendom. För det första inställningen till kvinnan. Endast det fullständiga likaberättigandet kan enligt min kristna tro anses rätt och riktigt. Också rent personligt kan jag bara önska att kvinnorna skall åtnjuta detta likaberättigande. Den andra angelägenheten som jag som kristen ställer i förgrunden är att varje barn skall få möjlighet att fullt utveckla sina andliga och kroppsliga anlag. Dessa båda ting hänger intimt samman.

En djup tillfredsställelse besjälar mig när jag som gäst i ett socialistiskt land kan konstatera att dessa båda för mig betydelsefulla samhällseliga angelägenheter är omsatta i praktiken.

I denna anda riktar jag mina hjärtligaste hälsningar till er tidnings läsekrets.

Hewlett Johnson

i världen kämpar dessa tyska kvinnor mot en kvävande rättsapparat som vill tvinga dem till tystnad. De är så många, så många dessa kvinnor och de är mycket beslutsamma. Det är på dem man tänker när man säger »folket vill fred», och vi måste sätta alla krafter till för att hjälpa dem i deras kamp.

*

Denna process, förberedd sedan åratal, ajournerades flera gånger i november 1960. Slutligen den 30 november kom domstolsutslaget: 2 månaders fängelse för Herma Kolter och Fina Halein, 3 veckors fängelse för Karoline Wehner, Irma Strauch och Paula Feller.

Från Västtyskland meddelas det att man innevarande år räknar med en hel rad liknande processer mot kvinnor, enskilda personer liksom också mot Tysklands demokratiska kvinnoförbund. Dessa processer som förberedes ger anledning till en jämförelse med utvecklingen i Tyskland efter 1933 då den fascistiska regeringen gick till attack mot alla tyskar som varnade för att Tyskland satte kurs mot kriget.

Öppna dörrar och fönster och sök samarbete – råd till barnavårdsnämnderna

Vid SKV:s förbundskongress i Stockholm den 25–26 februari talade byråchefen i socialstyrelsen, Göta Rosén, om den nya barnavårdslagen och betonade därvid starkt kommunernas ansvar för den förebyggande barn- och ungdomsvården. Särskilt framhöll hon fosterhemmens betydelse – en nyligen genomförd undersökning av personer som under 1930–40-talen var placerade i fosterhem visar att över 95 % av dem nu, när de är vuxna och ute i livet, klarar sig utmärkt – och att fosterhemmen måste erhålla bättre ekonomisk ersättning för sin insats.

Inledningsvis erinrade Göta Rosén om hur sent vi egentligen fick en riktig lag i vårt land till skydd för barnen: 1924 års lag om samhällets barnavård, som nu efterträts av den nya barnavårdslagen. De enda barn man i gamla tider över huvud taget intresserade sig för var de föräldralösa eller på annat sätt åt sig själva överlämnade. I gällande författning hette det att de skulle tas om hand, skötas och upptuktas tills de var nio år, då de skulle sättas i hantverk eller lära. Man tog in dem på de gamla tukthusen och de gamla hospitalen. Inte förrän i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet började man öppna s. k. barnhus. Det stötte på patrull från kyrkan, som krävde hos regeringen att barnhusen skulle stängas – man skulle inte »lägga hyende under lasten», inte ta hand om barn som »föddes i lönn-dom».

För de arma barnen själva var barnhusvistelsen ett elände, massvis dog de i dessa stora barnhus med deras dåliga kosthåll och förfärliga infektionsrisk. Från 1800-talet kom en lagstiftning till skydd för i sedligt avseende försummade barn och en lag om fosterbarns vård. Des-

sa lagar avsåg att skydda barn under skolåldern. Anledningen var det då florerande änglamakeriet: barn födda utom äktenskapet lämnades ofta bort mot en summa i ett för allt till »fosterföräldrar» som vanskötte dem så fruktansvärt att de snart var av med dem – men hade pengarna kvar. Det uppdrogs åt skolrådet eller en s. k. barnavårdsnämnd att skydda dessa barn, men ganska snart insåg man att skyddet var otillräckligt. Så uppdrog man åt den 1907 tillsatta fattigvårdslagstiftningskommittén att utreda också dessa förhållanden och det var denna kommitté som lade fram förslaget till den lag om samhällets barnavård som trädde i kraft 1924 och som var giltig fram till den 1 januari detta år.

För de väsentliga förändringar som den nya lagen innebär redogjordes i vår tidnings första nummer för i år av kurator Inga-Lill Andersson, varför vi i referatet av byråchefen Roséns anförande kan utlämna det. De stora uppgifter kommunerna har när det gäller att förebygga ungdomskriminalitet intresserar oss desto mera, eftersom vi här har möjligheter, var och en på sin plats, att bevaka att lämpliga åtgärder blir vidtagna. Här underströk Göta Rosén mycket starkt:

DEN FÖREBYGGANDE VÅR- DEN KOMMUNERNAS VIKTIGASTE UPPGIFT

– Barnavårdsnämndens viktigaste uppgift är att *förebygga*. Inom kommunerna har barnavårdsnämnderna ansvaret för barn- och ungdomsvården och skall se till att sådana anordningar skapas inom kommunen att barn och ungdomar har möjligheter att utvecklas till goda samhällsmedborgare. Det gäller alltså för barnavårdsnämnden att vara ledande inom kommunen för barn- och ungdomsvården och vad detta innebär kan sägas i få ord: *den skall vaka över att det finns lekplatser,*

Byråchefen Göta Rosén

att det finns idrottsplatser och ungdomsgårdar, den skall se till att ungdomen kan ta vara på sin fritid, den skall skapa möjligheter för stöd åt familjerna på alla sätt om familjerna inte själva orkar med, den skall se till att det finns tillräckligt med institutioner för den halvöppna barnavården. Har vi många förvärvsarbetande mödrar på en ort ska barnavårdsnämnden ta initiativ till att daghem skapas och överallt se till att vi får de värdefulla lekskolorna för småbarnen. Över huvud taget alla de kollektiva institutioner som kan behövas för att stödja barnfamiljerna.

På kommunerna ligger också ansvaret för ungdomsvården. Kommunen kan ålägga ett annat organ – ett s. k. oegentligt organ – att ta hand om denna. Det är emellertid att hoppas att man även lägger ansvaret för ungdomsvården på barnavårdsnämnderna, så att vi får en brett arbetande nämnd. Barnavårdsnämnden skall – när den har dessa uppgifter sig ålagda – samarbeta med föreningslivet, med skolan, polisen, nykterhetsnämnden, socialnämnden, över huvud taget med alla som har intresse för barn- och ungdomsvård.

Och en oerhört viktig uppgift i dessa tider när nya stadsdelar snabbt växer upp är att barnavårdsnämnden alltid är med vid planeringen, så vi slipper få en stadsplanering där man glömt bort att det finns invånare i samhället som heter barn eller ungdomar. Det gäller se till att vi inte

bara får parkeringsplatser — medan barnen inte har någonstans att vara. Det gäller att se till att det bereds plats för olika lokaler åt ungdomen. Detta hör till de kollektiva allmänt förebyggande åtgärderna som barnavårdsnämnderna skall sörja för.

I fortsättningen vände sig Göta Rosén mot vad hon kallar »anstalts-tänkandet» och framhöll betydelsen av att så få barn och ungdomar som möjligt placeras på anstalter och i stället beredes vård i fosterhem:

BETALA FOSTERHEMMEN BÄTTRE!

— Vi har f. n. 27.000 barn i enskilda hem, c:a 950 barn på ungdomsvårdsskolor och på barnhem 4.000 barn. Men på barnhemmen får de inte gå kvar så länge, vi vill inte få dem anstaltsskadade. Men det är självklart att det inte går att få fram fosterhem i tillräcklig omfattning så länge vi rör oss i 30-talets tankebanor: att inte betala fosterhemmen ordentligt. Och varför man inte betalar ordentligt det har man också en ursäkt för — man säger nämligen att ingen människa får ta hand om barn för pengar. Jag undrar om det är någon i samhället som gör en sämre samhällsinsats därför att han får höjd lön? Tvärtom skulle jag tro. På detta område har vi misskött alla dem som vill ställa sig som medhjälpare till våra barnavårdsnämnder.

Vi vet att de barn som vi kan placera i enskild vård lyckas vi bäst med. I dagarna har en undersökning avslutats om hur det gått för de barn som placerats i fosterhem 1930—1940. Dessa är alltså vuxna nu och ute i samhället. Undersökningen visar att över 95 % av dem klarar sig själva. De har varken haft kontakt med fångvårdsregister, nykterhetsregister eller socialregister. Det kan också konstateras att dessa barn fått mer utbildning än genomsnittsbarnen i samhället fått — och det är ganska storstilat när man betänker att fosterhemmen i regel under de åren fick en ersättning på mellan 5 och 25 kronor i månaden!

Självklart måste man ha garanti för att barnen verkligen kommer till goda fosterhem. Enligt den nya barnavårdslagen skall i varje kommun finnas en fosterbarnsinspektör. I varje länsstyrelse finns en särskild tjänsteman som skall följa inspektörernas arbete och vara rådgivare både

Det är kommunernas skyldighet att för barn och ungdom skapa fritidsanordningar av olika slag som kan bidra till att livet levs mindre farligt än vad som nu ofta är fallet.

till fosterhemmen och inspektörerna. Från och med i år åligger det socialstyrelsen att särskilt följa denna verksamhet och det kommer vi också att göra.

Inget system är hundra procentigt säkert och även på den här punkten kan man misslyckas. Man kan bedöma fel, men man kan också bedöma fel när man anställer personal vid anstalter. Därför kan man nog säga att om man någon gång träffar ett dåligt fosterhem så kanske man samtidigt träffar hundra bra — och det är väl ändå något att vara glad åt.

Vad jag till slut skulle vilja säga

— slutade Göta Rosén sitt anförande — är hur oändligt viktigt det är i dessa tider med svåra barn- och ungdomsproblem att barnavårdsnämnderna och nämndernas tjänstemän inte sitter isolerade med sin nya lag utan öppnar dörrar och fönster och söker samarbete med alla som har med barn och ungdom att göra, så att barnavårdsnämnden genom sina personliga insatser verkligen blir den centrala barnavårdsmyndigheten ute i kommunen. Särskilt angeläget är det att de vaksamt följer de barn som inte utvecklas normalt, ser efter hur dessa barn har det i sina miljöer.

Storstädning inifrån och ut

Träden har det i alla fall bra, tänkte jag med en suck när jag i morse stod på balkongen och såg på vårens gröna härlighet där nedanför. Utan att företa sej ett dugg mer än dricka vatten får de kläder på sej — och vilka kläder sen! Och åren tycks inte ha någon makt över dem, i varje fall står inte den gamla björken den unga efter i skönhet, snarare är det tvärtom: den resliga gamla har vidunderliga hängen, hon är som klädd i ett skirt och starkt doftande flor.

Själv känner man sej grå och ser gunås också så ut.

Vinterkappan är för varm och sommarkappan fryser man i. Sex grader varmt på morgonen, det är inte mycket att skryta med i mitten av maj. Med skräck tänker man på att vilken dag som helst stängs värmen av i lägenheten — värden brukar elda efter almanackan.

Vad ska man ta sej till för att komma ovanpå? Man ska tänka på sej själv och göra storstädning inifrån, har jag fått veta. Först och främst ska man se till att magen fungerar ordentligt och under de närmaste två veckorna avstå från kaffe, kakor, vitt bröd, kött och naturligtvis öl och varje form av alkohol plus cigarretter. I stället ska man äta grovt bröd, mager fisk, frukt och grönsaker av alla slag — färska eller djupfrysta — och helst till detta en fastedag i veckan då man bara dricker fruktsalter och möjligen förtär ett äpple eller ett par. Denna stränga diet ska föra till att allt ont som samlats i kroppen under vintern »slaggas» bort...

Men inte bara magen behöver rengöras utan också huden. Härtill anbefalles svettbad. Har man inte tid och möjlighet att bada bastu tar man varmt bad hemma tills man kommer i svettning. På det en kall dusch och kraftig frottering av kroppen. I fortsättningen daglig borstning av kroppen med torr borste före morgonduschen — det stimulerar blodcirkulationen.

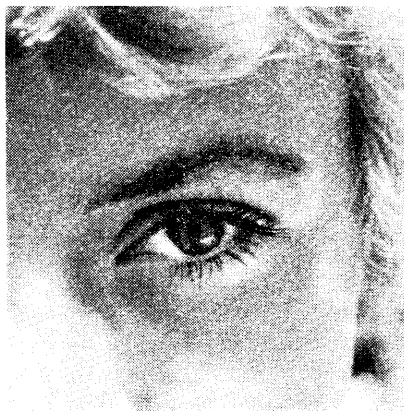
Alltsammans utan tvivel utmärkta råd som man bör söka följa om energin räcker...

Solens följeslagare: Fräknarna

Solen är ljuvlig och efterlängtd, men man ska inte vrålsola för då riskerar man vitaminbrist, läste jag nyss i en dagstidning. Det är D-vitaminerna som försvinner ur kroppen om man utsätter den för alltför stark och ihållande solbestrålning. En sak till kan inträffa och är man disponerad för det kommer det bara solen snuddar vid en: *fräknarna*.

Personligen tycker jag fräknar är mycket pikant förutsatt att de har förstånd att placera sej på en — helst

Huskur mot fräknarna och oljekompress mot rynkorna kring ögonen

liten och impertinent — näsa och inte brer ut sej över hela ansiktet. Och så bör de ju inte vara för stora. Men hör nu fräknarna till ens livs börda, så är det förstaeligt om man vill försöka bli av med dem. En gammal ganska god och fullkomligt oskadlig huskur för att få dem att blekna är *persiljekompressen*. Den bereder man så här:

Man breder ut en tunn handduk i en sil, lägger ett lager frisk grön persilja i duken, slår ett par koppar kokande vatten över, låter det hela svalna, viker samman handduken med dess innehåll, lägger den över ansiktet och låter den ligga kvar i c:a 20 minuter. Efter 3—4 sådana behandlingar lär resultatet vara »synbart». Försöka duger.

Runt kring ögonen

är huden särskilt tunn och känslig. Långvarig solbestrålning, vind, damm och smuts torkar ut den och

sedan bildas det här — till och med i ganska unga år — små streck och rynkor som gör ansiktet äldre. När man om kvällen gör ansiktet rent ska man inte fara fram hur som helst med partiet kring ögonen. Ta kräm eller olja på en bomullssudd och avlägsna smuts och damm. Lagg på en närande kräm till natten, men gör det försiktigt utan att gnugga eller trycka. Om huden snabbt suger åt sig fett bör man alltibland lägga på en oljekompress. Man kan använda vanlig matolja som värmer en aning, varpå en bomullstuss genomdränkes med oljan, breds ut över ögonpartiet och tryckes till helt lätt. En halvtimme bör man unna sej till kuren som samtidigt ger en behaglig avkoppling för kroppen i övrigt. För naturligtvis måste man ligga raklång.

Om ögonbrynsens linje inte löper precis som man kunde önska ska man inte försöka korrigera den med rakning, håren blir bara hårdare och borstigare. Använd hellre en pincett och ryck ut de överflödiga håren, vilket går lättare och blir mindre smärtsamt om man dessförinnan gnider in ögonbrynen med fett.

Tunna och oregelbundet vuxna ögonbryn kan man stimulera till att växa bättre genom att borsta dem med en ögonfransborste doppad i ricinolja. Tunna ögonbryn kan man också ge bättre konturer med hjälp av ett ögonbrynsstift. Men passa på att få den riktiga färgtonen. Kolsvart färgade ögonbryn hos blondiner (vilket man alltför ofta ser) verkar vulgärt och gör ansiktet äldre. Färgen på ett ögonbrynsstift bör aldrig vara mer än en ton mörkare än hårfärgen.

Tulla

Från koncentrationslägret till universitetet och teknologie doktorsgraden

- Träffas doktor Neujahr?

— Det är jag. Varsågod, stig in.

Kan hon verkligen vara vetenskapsman, denna lilla högst kvinnliga varelse i mjuk hemmaklänning? I så fall måste man ju illa kvickt revidera sin uppfattning av kvinnliga vetenskapare, om vilka man ju alltid trott, att de är högst manhaftiga, men Halina är kvinnligheten personifierad. Hon skrattar gärna, lågt och musikaliskt, hennes gröna ögon sveper över rummet och besökaren med ett intelligent och nyfikt kvinnligt intresse, hon talar lätt och flytande. En ytterst svag pikant brytning förräder hennes utländska ursprung, ty en främmande fågel är hon, *Halina Neujahr*, polsk judinna, som det andra världskrigets vreda vågor sköljde upp på vår kust, en av de få som överlevde nazismens systematiska judeutrotning och som med sin begåvning och obändiga vilja som enda kapital har skapat sig en toposition i teknikens värld, ett område, som åtminstone hos oss är förbehållet männen.

Halina Neujahr är teknologie doktor, en av Sveriges tre kvinnliga. Hon är kemist och har specialiserat sig på vitamin B 12, som utvinnes ur kloakvatten och slam och som kanske en gång i framtiden kommer att bli det ämne, som räddar mänskligheten från att svälta ihjäl? B 12 hjälper nämligen till med att bygga upp kroppens protein, livets eget ämne! Djur som fått B 12 i födan, växer både snabbare och lämnar bättre kött, det har experimenten på Tekniska högskolans institution för livsmedelskemi bevisat. Där återfinns dr Neujahr som en ytterst viktig kugge i ett intensivt arbetande forskarlag. Hennes dröm är att kunna medverka till att B 12 skall kunna framställas industriellt och utan överord kan det sägas, att hon i dag står ganska nära sina drömmars förverkligande.

— Jag är född i Warszawa, berättar

Dr Halina Neujahr

tar hon, och där bodde min familj, då kriget bröt ut. Jag gick i en judisk skola, bland annat därför att det var svårt för judiska barn att gå i de vanliga skolorna. Den polska antisemitismen var mycket stark och tog sig ofta brutala uttryck.

Då Warszawa strax efter krigsutbrottet bombades, flydde vi med familjen till den lilla staden Gustinin, där vi trodde oss vara i säkerhet. Men tyskarna intog staden och vi fick återvända till Warszawa efter en kort tid.

I den polska huvudstaden upprätthöll tyskarna makten med all den brutalitet som de tyska nazistknekterna kunde mobilisera, och judarna utsattes speciellt för deras »omsorger». Det rädde mörkläggnin, utgångsförbud och mycket snart gjorde sig matbristen kännbar i staden. Judarna måste bära den gula Davidsstjärnan — att nonchalera detta påbud straffades med döden — de måste alltid hälsa på de tyska inkräktarna och de måste gå ur vägen, om de händelsevis råkade gå på samma trottoar eller gata som dessa. Rätt snart kom tyskarna på tanken att koncentrera Warszawas judiska befolkning till ett visst område i sta-

den och så tillkom Warszawas *ghetto*, den sista och starkaste judiska sociala enheten i Hitlers Europa.

Judarna trängdes ihop på ett område som var tolv bostadskvarter på längden och endast sex kvarter brett. Efter hand fylldes detta »livsrum» med judar från den omkringliggande landsbygden och trängseln blev obeskrivlig. Samma rum kunde och måste härbärgera minst ett tiotal personer, män och kvinnor om varandra. Det sanitära tillståndet i ghettot var fruktansvärt, men trots detta lyckades man upprätta ett sjukhus, där berömda judiska läkare med praktiskt taget inga medicinska och kirurgiska tillgångar gjorde sitt bästa för att rädda människoliv. På det administrativa planet förestod ghettot av ett speciellt judiskt förvaltningsorgan, som i början kunde uppträda med en viss begränsad självständighet mot de tyska herrarna, men som undan för undan tvingades över till en form av »samarbete», som bestod i att utföra de order, som nazisterna gav.

GHETTOT — EN DÖDENS STAD

Mot slutet av 1940 tvingades judarna, som organiserats av tyskarna i tvångsarbetarbatalljoner, att uppföra en tre meter hög tegelmur kring ghettot. Muren hade femton utgångar, som bevakades av polska poliser och litauiska partisaner och från och med nu var ghettot isolerat — en dödens stad. Svälten tilltog för varje dag och människorna dog massvis. De som sett Erwin Leisers skakande film »Den blodiga tiden» kan nog inte glömma scenerna med likkärorna, som med allt tyngre last drog genom gatorna för att tömmas i den kalkbemängda massgraven.

200 kalorier om dagen skulle den judiska befolkningen leva på, bestämda tyskarna. Hungern blev också naturligtvis den känsla, som dominerade ghettots liv — trots symfonikonsorter, som gavs varje vecka, trots teatergruppernas verksamhet, trots tidningar och diskussionsgrupper. Att få tag på något ätbart var dagens första och sista tanke. Man riskerade livet för att komma över ett par kålrötter, matsmugglingen genomfördes med en list och uppfinningsrikedom, som säkert saknar motstycke. Tyskarna sköt ertappade smugglare, ofta barn, på stället, och

Forts. å sid. 15

Som hennes stams seder bjuder sörjer Pauline Lumumba sin make med håret avklippt och blottad överkropp. I hennes sorg deltar miljoner och åter miljoner kvinnor och män.

skänkte allt förtroende när vi bad om Förenta nationernas hjälp. Dessa funktionärer har korrumpert vissa medborgare i vårt land och köpt andra. De har hjälpt till att grumla sanningen och undergräva vår oavhängighet.

Vi står inte ensamma. Afrika, Asien och alla fria och befriade folk i världen står på miljoner kongolesers sida, vilka aldrig kommer att sluta kämpa så länge som kolonialister och deras soldater finns i vårt land.

Jag vill att mina barn, som jag aldrig får återse, skall läras att Kongos framtid blir ljus och att denna framtid av dem och av alla kongoleser kräver att de uppfyller den heliga plikten att återerövra vår suveränitet och oavhängighet. Jag säger det eftersom det utan människovärde inte finns någon frihet och utan rättvisa inget människovärde och utan oavhängighet aldrig några fria människor.

Grymheten, tortyren och misshandeln har aldrig förmått mig att be om nåd. Jag föredrar att dö med högburet huvud för mitt lands framtid framför att leva vidare i underkastelse och förnekande heliga principer.

Gråt inte, min kära! Jag vet att mitt lidande land kommer att för svara sin oavhängighet och frihet.

Leve Kongo! Leve Afrika!

Det sista brevet till hustrun

EFTER DEN TUNISISKA TIDNINGEN AFRIQUE ACTION ÅTERGES HÄR DET SISTA BREV, SOM DEN MÖRDADE KONGOLESISKE PREMIÄRMINISTERN PATRICE LUMUMBA LYCKADES SKRIVA TILL SIN HUSTRU.

Min kära!

Jag skriver de här raderna till Dig utan att veta om de kommer fram till Dig och jag då ännu är i livet.

I min kamp för vårt lands oavhängighet har vi aldrig tvivlat på seger för vår heliga sak, som mina kamrater och jag ägnat våra liv. Vad vi krävde för vårt land var rätten att leva, rätten till verkligt människovärde, rätten till oavhängighet utan inskränkning och att vi inte ville leva på nåd från de belgiska kolonialisterna och deras västliga allierade.

De fick direkt eller indirekt, mer eller mindre öppet, stöd av vissa höga funktionärer i Förenta nationerna, det organ som vi tidigare

Vid ett besök i Kairo nyligen träffade den ryske konstnären Nikolai Ossenev Lumumbas tre äldsta barn som uppfostras där. François, den äldste, känner till faderns kvalfulla död medan Juliana ännu är alltför liten för att fatta hela bilden av det som hänt.

I det svarta Afrikas hjärta

av PATRICE LUMUMBA

Är negern människa? Förvisso.
Men de fick dig att glömma det.
De lärde dig att, liksom regnet
som spelar mot bladens tamburiner,
nynna okända litanior,
att infoga din smärta i deras rytmer.
Förhoppningar? I livet efter detta!
Tröst? I slaveriet!

Bränd på bål, anfäktad av fruktan och drömmar,
sjöng du som du blev tillsagd.
Men ibland började blodet sjuda i dina ådror,
och då, i extatisk yra,
sågs du dansa till sent på natten.
Och de friggjorda känslorna förde som en storm
en bronsrösts mäktiga eko.
Så föddes ur smärtan dina tongångar.
Jazzen fick världen att häpna,
de vita männen att respektera dig,
att förstå dina rop:
"Er kommer inte länge till
världens svarta del att tillhöra!"

Och musiken, broder, gav oss mod
att lyfta blicken, som länge sänkts mot marken
under smärtans tyngd.
Man har lovat oss frihet och lycka,
framtiden har visat sig för oss.
Den stora flodens stränder skall snart bli dina!
Ditt skall landet bli med alla sina skatter!

Från himlen sänder solen sin hämmande glöd
att förflyktiga blodet som dränkt markerna,
att torka smärtan från våra ansikten,
liksom ljusstrålarna stryker bort mörkret från träden.

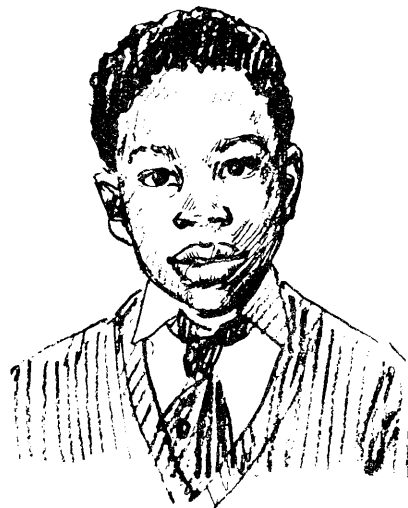
Det är dag. Frihetens ljus gryr
att utplåna generationers tårar.
Dina föräldrar är döda, efter att under härskarns piska
ha uthärdat slaveriets martyrskap,
men du bygger ett äntligen fritt Kongo,
som skall bli ett lyckligt land
i det svarta Afrikas hjärta.

Svensk tolkning av Alf Lombard efter en rumänsk översättning av Darie Novaccanu i Bukarestidskriften Contemporanul.

O neger, du har levt i sekler som ett djur.
För alla vindar har din aska spritts,
men de underbara templen,
byggda av ditt blod och dina tårar,
har stått kvar åt dina bödlar.
Utjagad ur hyddan, förföljd, massakrerad
har du bara fått behålla oket och förbannelsen.
Inte ens de djupa skogarnas nätter
har förmått rädda dig från döden.
Vilddjuren har vådrat ditt spår i sanden,
ormarna har påpassligt väntat att strypa dig,
vässande sin gadd i skuggans lek.
Gula febern har stuckit i brand ditt kött,
och mer än en gång har du dukat under.
Så kom den vite, mer skicklig än någonsin,
och kastade vågor av eld
som förtärde dina kämpar.
Han ryckte bort kvinnorna från din sida,
tvingade dig, den utblottade,
att ge honom guld
i utbyte mot glaspärlor och spegelflisor.

Långt borta i landets inre
förde trummorna budskapet från stam till stam.
Dina söner och döttrar, o neger, rövades bort.
Minns du när du såg dem för sista gången?
En ångare avseglade
mot ett främmande land
där dollarn är kung och bomullen är gud,
förande med sig dina barn,
av ödet bestämda att bli slavar
i solens land i väster.

Patrice, Pauline och Patrice Lumumbas näst äldste, är bara sju år gammal. »Jag vill att mina barn, som jag alldrig får återse, skall läras att Kongos framtid blir ljus...» sade Lumumba i det sista brevet till hustrun.

Jag antar att nästan varje människa som ser tillbaka på sitt liv kan konstatera vissa anlag eller dunkla krafter i sitt barndoms och ungdomsliv, som pekar fram mot det hon slutligen blir som mogen och färdig individ. För min del ser jag en rad sådana förebud fast jag då inte begrep eller kunde tyda dem.

Den första, svaga förnimmelsen av konst, fick jag ur skolans lunsiga läsebok. Runeberg, Tegnér och Geijer klarnade fram på de trasiga sidorna och framstod för mig som halvgudar och sagofigurer. Jag minns att jag smygläste Tegnér's mäktiga straffpredikan till sina samtida, »Svea», medan jag ryste av beundran som var blandad med högfärd över mig själv för att jag läste vad inte de andra barnen brydde sig om. Det skulle inte fallit någon av dem in att smygläsa sådana saker.

Skolgången blev det annars si och så med. Varje höst fick jag i stället gå i vall med herrgårdens stora koflock och jag sörjde inte över bytet. Herdejobbet betraktades med förakt av de jämnåriga, men jag var vemo- digt glad över att få gå med djuren hela dagarna på de höstligt klara vidderna. Delvis berodde det väl på att jag kände min underlägsenhet när det gällde praktiska och självklara saker. Mina händer tyckte bäst om att hänga sysslolösa och gör väl så än i dag. Jag gillade en blomma mer än en fällkniv och ansågs följaktligen för en stackare. Mina föräldrar lade tidigt märke till det och kom med nattsvarta profetior om min framtid. De fick också uppleva att se dem gå i fullbordan. Drömmaren måste bli realist innan han fick en plats i samhället.

I statarhemmen betraktades läshunger som en farlig ovana den borde hållas efter var den framträdde. Mest gällde detta romaner. Nordiska förlagets 25-öresböcker öppnade en ny värld för mig efter slutad skolgång och varken de jämnårigas utflykter eller föräldrarnas bittra kommentarer kunde slita mig från de böcker jag kom över.

Jag hade börjat arbeta i herrgårdens stora ladugård och godsägaren tyckte sig så småningom märka en så stor begåvning hos mig att jag i tidens fullbordan kunde bli förman där. Till den ändan ville han skicka mig till en lantbruksskola men jag kände på dunkla djup att detta inte var min väg.

Under de följande årens arbetslöshet och andra motgångar försökte jag mer än en gång skriva dikter eller noveller, men misslyckades skändligen. Jag insåg själv att mina alster var helt odugliga men ville ändå inte ge upp. I årtal gick jag och bar på denna underliga hämning — jag ansåg mig ha väsentliga saker att förkunna men det var omöjligt att ge dem form.

Det blev en ny period av läsning som kom till min hjälp. Jag fick ett tillfälligt arbete i en liten stad och där hade jag tillgång till ett biblio-

tek. Mest läste jag lyrik och noveller och ibland sjöng en svag melodi någonstades i mitt väsen att jag kanske en gång skulle bli lycklig nog att själv kunna skapa något. Slutligen, efter en lång period av miss- tröstan och självkritik, började jag skriva dikter. Till en början hand- lade de mest om en ung man, ställd inför världsgåtorna, och den unge mannens drag liknade betänkligt mina egna. Vid samma tid upphörde anställningen i staden och det blev för mig att återvända till föräldrar- na som var statfolk vid en herrgård i Uppland.

Därhemma skrev jag vidare när jag inte gick som gårdsfarihandlare

varför skulle dom fråga efter titel om de inte tänkte ge ut den. Saken var klar.

Nu borde jag nog ha tegat och väntat men glädjen var för stor och jag ville dela med mig. Min far var den första som fick höra nyheten. Jag sökte upp honom där han gick i ladugården, lade brevet i det dam- miga fönstret och sade:

— Ja, nu snart kanske man slip- per gå här utan jobb och inkomster. Boken är så gott som antagen på Lindblads förlag i Uppsala.

Inte förstod min far mycket av sådana saker men han svarade att det vore väl om du äntligen fick nåt för allt ditt skriverseri. Och han

De magra åren

Av JAN FRIDEGÅRD

eller agent för att i någon mån bi- draga till mitt uppehälle. Men jag gjorde också andra utflykter då na- sarvaskan fick stanna hemma. Så långt jag kunde minnas hade jag varit starkt intresserad av gångna tiders folk och seder och nu uppsök- te jag runstenar, ättehögar och andra fornlämningar samtidigt som jag upptäckte och ritade av nya.

Ingen tidning hade ännu tagit in någon av mina dikter eller prosa- stycken fast jag sände otaliga. Så småningom började jag inse att det borde räcka till en bok fast jag visste så gott som ingenting om bok- förlag och förläggare. Att de stora förlagen låg i Stockholm hade jag reda på, men det kändes nästan som en fräckhet att ge sig på dem. Uppsala var en mindre stad och låg närmare till. Och så stod det Lind- blads förlag på en av de två böcker som utgjorde vårt bibliotek hemma. Jag skickade mina hopbuntade prosa- stycken dit och började omedelbart en rastlös och nästan sömlös vän- tan.

Rätt snart fick jag ett brev som kom novemberdagen och framtiden bortom den att stråla i ett nytt ljus. Så här stod det i brevet:

»Vi har tacksamt emottagit Edert manuskript vilket vi snarast skall ta under omprövning. Vi observera redan nu att boken saknar titel. Skulle ni vilja meddela oss om ni har något förslag i den vägen.» En litteraturdoktor hade skrivit under brevet.

Omprövning, tänkte jag i stor och enfaldig glädje. Det måste betyda att dom provat den en gång och nästan gillat den. Den ska bara prö- vas om lite, en formsak alltså. Och

tittade respektfullt på det firma- stämplade kuvertet.

Efter ett par veckors väntan och sedan jag sänt in en blommande titel kom ett brev vars stora format kom mig att ana olycka. Ja, det var boken i retur och brevet som var med var kort men upplysande:

»Sedan vi nu tagit Edert manu- skript under omprövning, beklaga vi att vi för vår del nödgas avstå från utgivandet av detsamma.» Punkt och slut. Den kvällen gick jag ensam under stjärnorna många timmar och jag var bedrövad intill döden.

Men jag överlevde och redan sam- ma vecka fick Tidens förlag ett stort brev som de skickade tillbaka utan kommentarer. Även ett par andra förlag beklagade att de måste avstå från min bok och jag undrade myc- ket över det.

På våren hade jag en diktsamling färdig och nu gällde det att få tag i ett förlag till den. Hos en granne såg jag en liten tjock visbok från 1870-talet och den var utgiven på Askerbergs förlag i Uppsala. Där hade jag ju ett förlag som gav ut verser. Många av dikterna i den lilla boken tyckte jag också påmin- de om mina egna. Det måste vara ett gott tecken.

Jag skickade iväg diktsamlingen dit och började väntandet på nytt. Det dröjde två månader och så kom dikterna i retur och med dem ett brev från en advokat. Han beklaga- de men Askerbergs förlag hade upphört på nittitalet, för mer än trettio år sedan. Jag tyckte mig se hans stilla leende mellan raderna.

Jag var, som sagt, hemma och ar- betslös och jag gick dagligen en lång

promenad i skog och mark, jag tyckte det anstod mig som diktare. Där ute fick jag en dag en idé. Jag skulle skicka dikterna till en av de stora skalderna och be honom om ett uttalande. Detta skulle jag sedan använda till att sticka under näsan på förläggare och redaktörer om de fortsatte att refusera mig. Jag tvivlade inte på att den store skulle gilla mina dikter.

Jag ansåg Karlfeldt och Heidenstam för de två största och ödet skulle få avgöra vem av dem det skulle bli. Därför tog jag två grässtrån, ett av timotej och ett vanligt, höll dem bakom ryggen och drog fram det ena. Karlfeldt blev den lyckliga. Samma dag avgick ett stort brev till dalaskalden, adress Svenska Akademien.

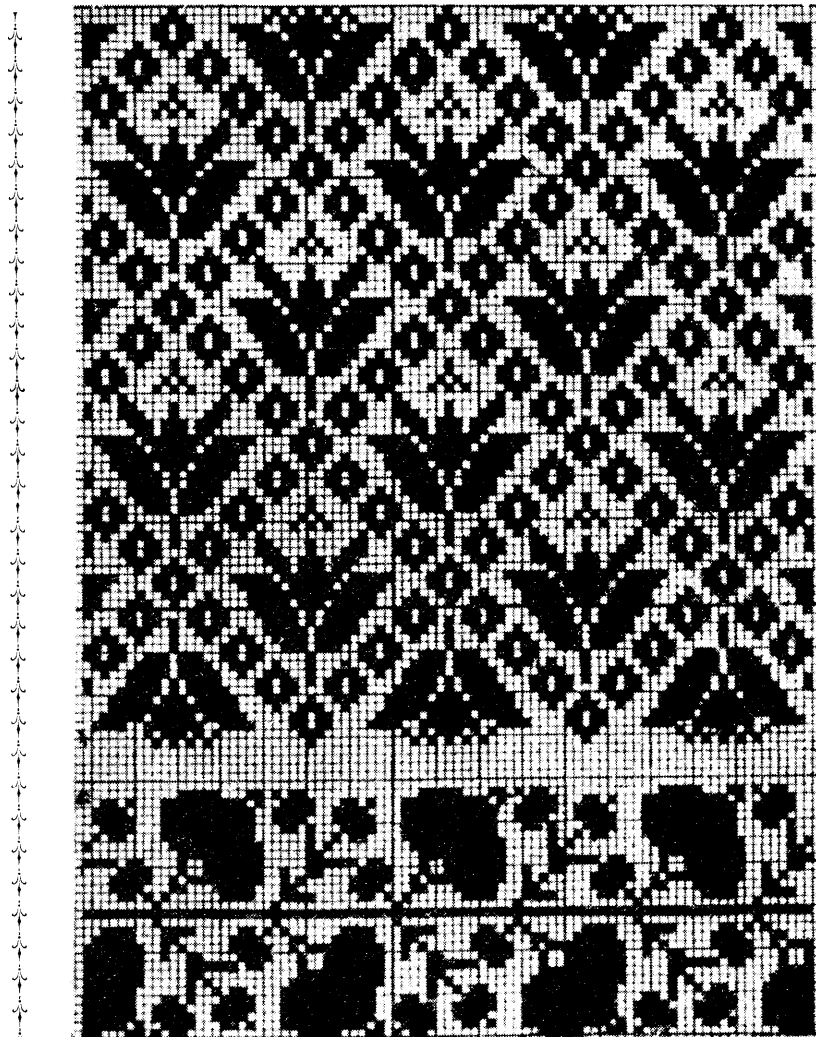
Det dröjde hela två månader med svaret den här gången också och jag ville ju inte gärna tro Karlfeldt om att ha lagt sig till med mina dikter för att ge ut dem i sitt eget namn en gång. Men till sist kom dikterna i retur och med dem ett brev som till en början gjorde mig djupt besviken. Jag vet inte vad jag väntat mig, men så här skrev Karlfeldt:

»Vid min återkomst hit har jag sett Era dikter som legat på akademien sedan juli. De ha gjort mig glädje genom sin ungdomligt friska ton. Jag tackar Er att Ni velat visa mig dem. Någon kritik kan och vill jag inte uttala — all poesi bör få växa fritt, på egen hand, på egen risk. Med en vänlig hälsning, E. A. Karlfeldt.

Så småningom begrep jag att det var ett riktigt och fint brev och att endast en människa av stort format svarar på alla brev från versbitna ungdomar. Och lite nytta hade jag av att Svenska Akademien stod som avsändare — det kom ut ett rykte i hemsocknen att jag skulle ha fått ett pris för mina dikter och en liten tid blev jag bättre bemött.

När Bonniers, Tidens och Norstedts förlag refuserat diktsamlingen fick den vila en tid. Nya, stora arbeten såg dagen, bland annat en världshistoria på vers. En sådan är jag nog ensam om att ha skrivit. Den började före Adam, medan mörker ännu rådde på djupen, och slutade inte förrän anno 1928. I lanthandeln fanns massor av gulnat dokumentpapper från före kriget och det gick åt alltsammans till världshistorien.

På något sätt gick ett par år igen med arbetslöshet, agenturer och gårdfarihandel. Jag upphörde inte att bombardera förlagen med luntor och det var nog en prövningens tid för dem också. En höst fick jag gå i vall med herrgårdens koflock alldeles som i barndomen, och därute på de soliga fälten läste jag dikter och filosofi. Särskilt grep mig Heines dikter och de kom mig att se syner på områden som jag förut inte kände till. I denna stämning skrev jag ännu en diktsamling där Heines sorg och satir var prydligt inramad i Dan Anderssons vild-

FRÅN BULGARIEN kommer dessa vackra mönster i korsstyng. Det övre lämpar sig utmärkt till en kudde, det nedre som bård på en duk eller varför inte som utsmyckning på en blus. Man kan sy det i enbart en färg eller i två, exempelvis svart och rött.

marksnatur. I likhet med många ungdomar på den tiden var jag djupt gripen av Dan Anderssons liv och diktning. Någon egen ton var det kanske i samlingen eftersom Bonniers skickade den tillbaka med några ord om talang. Tidens förlag, som sedan fick den, skrev ännu vänligare att samlingen visar tydlig talang samt även anlag för satiren och parafrasen. Jag gick och lånade skollärarens uppslagsbok för att få reda på vad det där ordet parafras betydde. Låt ett par år gå, skrev förlaget vidare, så kanske vi kan ta upp saken igen.

Att låta ett par år gå är lätt sagt men det låter inget vidare i öronen på den som inte vet hur de närmaste dagarna eller ens timmarna ska kunna gå. En som misslyckats med allt och börjat sakna det nödvändigaste. Den närmaste tiden blev det den långa skapelsediktens tur att

besöka några förlag, men även den visade sig äga en bumerangs egenhet att snabbt återvända till utgångspunkten.

Jag slutade inte upp med att skriva, trots de oräkneliga bakslagen, men liksom för vikingen i Geijers dikt blev mig stugan till sist för trång — inte bara stugan utan gården och hela socknen. Genom arbetslöshet och diktskrivande hade mitt anseende som vanlig och hederlig människa lidit betänkligt och socknens myndigheter lät mig veta att jag var oförhindrad att ta ut mitt prästbetyg och helst placera det så långt bort som möjligt.

Jag trodde inte längre att lyckan bodde i Stockholm men det var ändå dit jag ständigt återvände. Ännu en diktsamling skrev jag där, mest på Humlegårdens soffor medan Linné vänligt leende såg mot horisonten. När den var färdig bar jag upp den

till Norstedts förlag. Returbrevet talade om en viss formtalang men ansåg samlingen för obetydlig att ge ut.

Jag skrev om den delvis och gick så till Tidens förlag, jag visste inte längre vilken gång i ordningen jag var där. Den litteräre konsulenten där hade själv givit ut ett par diktsamlingar och han visade ett vänligt och personligt intresse för mig.

— Dikterna är inte så mycket med, men det är bäst att få dem utgivna så att ni får fortsätta. Ni ger er i alla fall inte, sade han med djup kunskap om skaldet.

Ett halvår gick och så höll jag min andes första barn, ett litet grått häfte, i handen. Det fick nästan genast ett dråpslag från en av de stora tidningarnas mäktige anmälare och försvann hastigt ur skyltfönstren. Endast en gång senare såg jag det i ett fönster men då låg det bland religiösa böcker och hade kommit dit av misstag.

*

En tid därefter återfann jag mig själv i en liten källarhåla på Östermalm. Kring väggarna stod det fullt av böcker och i porten pekade en målad hand nedåt källaren. Billiga böcker, stod det på skylten. Jag hade fått så kallad hjälp att starta ett litet antikvariat men genom sitt dåliga lager och läge var det dömt på förhand. Min opraktiska läggning påskyndade upplösningen. Ett par år höll det i alla fall — lagom länge för att jag skulle ådra mig en bröstsjukdom i den fuktiga källarhålan.

Men sista året i källaren började jag, efter årslångt uppehåll i den litterära verksamheten, att skriva på en självbiografisk roman. Jag hade lärt känna ett nytt slags författare, jag hade aldrig vetat att det fanns sådana. Strindberg, Gorkij, Hjalmar Söderberg, Anatole France. Jag vördade dem djupt och önskade jag fått vidröra deras mantellfall för att undfå något av deras kraft.

Romanen var halvfärdig när jag blev vräkt ur källaren för bristande hyresbetalning. Jag skrev vidare på den var jag kunde slå mig ned en stund, på en parksoffa eller hos någon bekant. Jag var nära misströstan och satte allt hopp till romanen, som blev färdig i juli 1933.

Bäst att börja från toppen när man ska rutscha nedåt, tänkte jag och lämnade den till Bonniers. Den operonliga artighet som mötte mig där trots mitt bristfälliga yttre, piggade upp mig lite fast jag inte visste var jag skulle göra av mig den månad de betingade sig för att läsa manuset.

Under väntetiden gick jag otaliga gånger igenom boken i tankarna och blev alltmer övertygad om att den saknade varje värde. Vem i denna brådsakande värld skulle intressera sig för en landspojkes upplevelser som jag berättat om i boken? Och när jag gick uppför trapporna till förlaget hade jag inte minsta hopp om att de skulle ta den. Det var se-

Breven från döds- cellen

Ethel och Julius Rosenberg

Jag har läst Ethel och Julius Rosenbergs brev på svenska. Det första är Ethels brev av den 25 juli 1950 till maken som anhållits den 17 juli, anklagad för spioneri. Den 11 augusti togs också hon till fängelset. De dömdes till döden den 5 april 1951 — och den 19 juni 1953 avrättades de i den elektriska stolen i Sing-Sing. Samma dag, deras dödsdag, är de sista breven skrivna till barnen och till försvarsadvokaten, som skulle ta hand om de två gossarna.

dan förläggarna gått hem, jag ville inte träffa dem och höra deras beklagande avböjande.

När jag sade mitt namn i vakt-rummet, letade sekreteraren i sin brevkorg och lämnade mig ett brev. Ett härligt litet brev som det inte kunde ligga ett refuserat manus i.

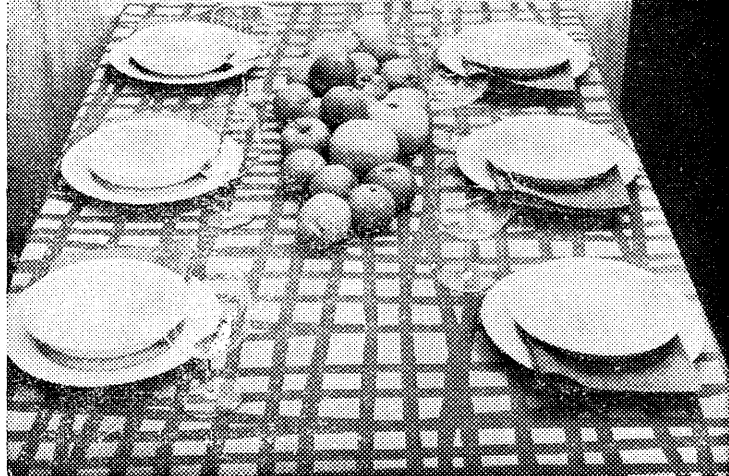
Jag läste brevet i trappan sedan bokstäverna lugnat sig och intagit sina platser. Bokförläggaren bad att få gratulera till en betydande litterär sak och förklarade sig villig att ge ut boken. Om jag ville komma upp så skulle vi resonera om villkoren.

Det var några minuter som troligen kommer högst en gång i ett människoliv. Samma dag fick AK tillbaka de matkuponger jag hade kvar i fickan.

Detta är ett ungefär tioårigt avsnitt ur mitt liv, och när jag tänker tillbaka på det är jag, trots allt, tack-sam för både gott och ont. Men mest för att jag, i någon mån, fått vara ett språkrör för många som lever och dör hårt och tyst — utan möjlighet att själva få säga sitt ord.

Det outhärdliga är inte att läsa dessa brev mellan två makar i var sin döds-cell på åtta meters avstånd från varandra, där de måste tillbringa två hela år under fruktan och döds-shot — breven vittnar om en underbar högsinhet, nobless, kärlek, godhet och kraft, men också oro, längtan, ängest. Det uppskakande, det fasansfulla är att dessa två oskyldiga människor utsattes för fruktansvärda psykiska lidanden och slutligen mördades på laglig väg för att en McCarthy-dominerad opinion krävde sina offer. Kriget i Korea och spionhysterin krävde ohyggliga offer. När man läser dessa brev stiger minnet av denna USA:s förnedringstid fram. Man minns att det var Ethels bror som angav sin syster och sväger. Antagligen för pengar och för att skydda sig själv. Makarna Rosenberg skulle ha undkommit med livet om de erkänt och uppgivit andra »skyldigas» namn. De stod fast, deras heder och värdighet höll måttet också inför döden. Deras svåraste lidande var tanken på barnens öde. Det är nästan ofattbart att de kunde hålla sig uppe och skriva dessa kärleksfulla avskedsord — inför avrättningen.

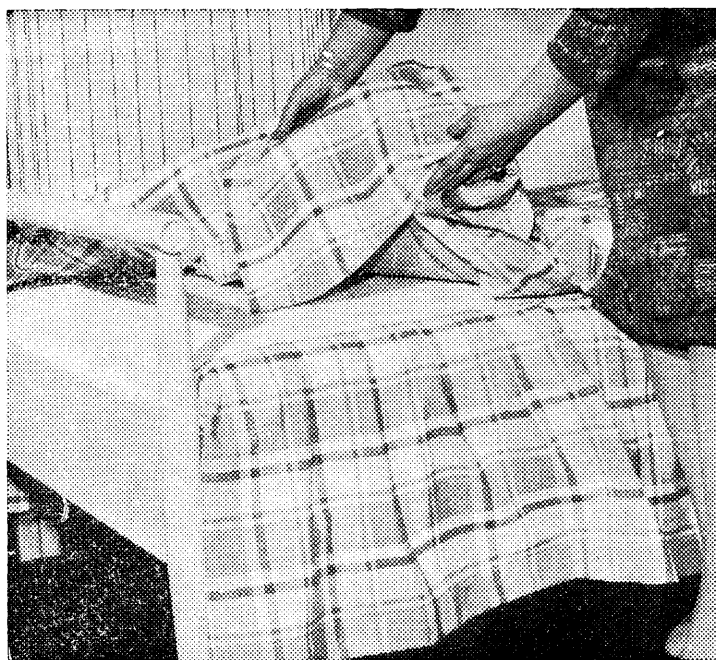
Boken är översatt av Kurt Aspelin och utgiven av Clartés förlag. Pris 9 kronor. Köp boken och läs den! Och om ni vid läsningen känner förbitt-ring mot Amerika, så kom ihåg att Ethel och Julius Rosenberg också var amerikaner. Det finns flera sådana som de. Fredsvänner som kämpar mot atombomber och krig, mot hat och dödsstraff. Man behöver påminna sig detta efter läsningen av *Breven från döds-cellen*. G. T.

Hemmet fräschas upp

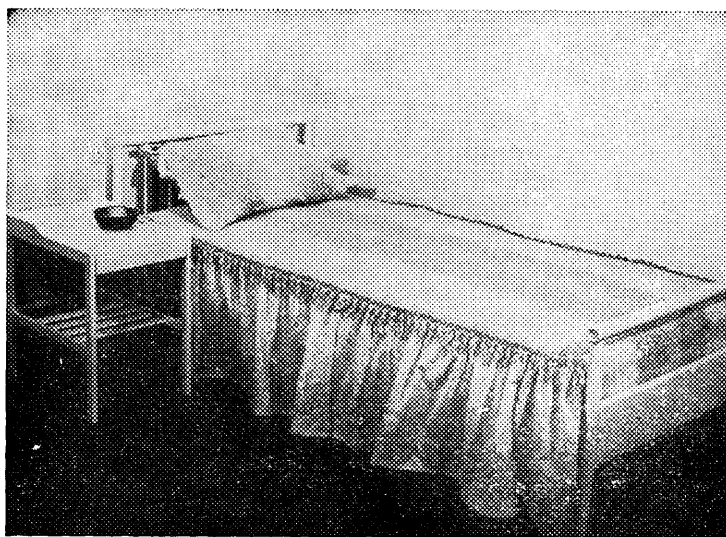
JKUNGSHALLEN i Stockholm visade Svensk Bomullsinformation härförleden massor av fina bomullstyger, bland annat en hel del hemtextilier. Åskådligt demonstrerades hur bra bomullen smälter in i modern svensk heminredning — både för fönstren och över bord och sängar.

Sommarfärg har bordet här ovan fått. Det är Göta Trägårdh som visar hur man kan kombinera duk, servetter, servis och dekoration. Duken är modernt mönstrad i ett flertal citron- och apelsinnyanser och samma nyanser går igen i frukten som hon valt att lägga direkt på duken. Porslinet är vitt — det är i regel det vackraste på kulört duk. Tyget på bilden tillverkas av Stobo, heter »Hacienda» och kostar c:a 16:50 på 130 cm. bredd. Det finns i ett flertal färgskalor.

Ett lättsytt sängöverkast ser vi nederst t. v. Det består av två delar: en undre med kappan som ligger på resår-madrassen, en övre som stoppas kring själva bädden. Kappan sys fast vid ett stycke lakansväv. Beräkna att den övre delen måste vara riktigt tilltagen — se bilden — för att överkastet skall ligga kvar på plats. Kappans fäll bör vara minst 3 cm. bred, så att kappan får styrsel och stadga.

Här nedan visar vi ett färdigsytt överkast med särskilt kuddöverdrag. Det är i praktfullt solgult med mönster i vitt och en mörkare gulbrun nyans — ett härligt tyg för ett norr-rum, som blir oerhört mycket gästvänligare med dessa varma, lysande gula färger. Man får bildligt talat in solen i rummet.

FRÅN KONCENTRATIONS...

Forts. fr. sid. 9

den allt rigorösare kontrollen gjorde att smuglingen fick allt mindre chanser att lyckas.

Vintern 1941 blev lång och skoningslös, dödssiffrorna i ghattot steg oavbrutet och på våren 1942 började tyskarna förbereda den slutliga likvideringen av Warszawas ghetto. På en undangömd plats uppfördes lägret *Treblinka*, vars två huvudbyggnader innehöll 13 gaskamrar. Där fanns bostäder för arbetarna och den tyska personalen, samt stora fält, där liken skulle brännas. Treblinka var ett av de första utrotningslägren och blev modell för de förintelsefabriker, som Eichmann m. fl. senare organiserade. Då ghattot upprättades, bodde där c:a en 1/2 miljon judar. Svälten och andra umbäranden skördade tusentals offer och när tyskarna satte in sina förintelseaktioner 1942 smälte ghattots befolkning med förfärande hastighet. Allt tätare gick transporterna till Treblinka från uppsamlingsplatsen — Umschlagsplatz — och allt hårdare fick de grupper, som var sysselsatta med att till tyskarna

Forts. å sid. 18

Hur räven blev lurad och vilka duktiga ungar som familjen Skönfot fick

Lärkan var utom sig av nyfikenhet för att få se hur ungarna kröp ur ägget hos Skönfots. Varje morgon innan hon steg upp kikade hon uppmärksamt in i rågen.

Rågen sköt snabbt i höjden och snart var den manshög. Då blev stråna tjockare i spetsen, de rent av svullnade. Och sedan fick de ett litet skägg.

Det är ju axen, mumlade lärkan för sig själv. Denna morgon sjöng hon alldeles särskilt vackert: hon gladdes åt att rågen snart skulle blomma och ungarna krypa ur ägget hos Skönfots.

Hon såg sig omkring och upptäckte att sådden kommit upp på alla åkrarna: havre och vete och lin och korn och också potatisplantorna hade gröna blad där de stod i långa raka rader.

Då upptäckte lärkan en röd strimma i buskarna invid åkern där Skönfots bo låg gömt mitt inne i den höga rågen. Hon sänkte sig ner i luften och såg att det var en räv. Han smög sig fram ur buskarna och stal sig fram över ången bort mot raphönsens bo.

Den lilla lärkans hjärta bankade oroligt. Det var inte för sin egen säkerhet hon fruktade — räven kunde inte göra henne något ont där hon svävade i luften. Men det förfärliga djuret kunde finna hennes vänner hem, gripa Rödhals och förstöra deras näste.

Hon sänkte sig längre ner i luften och skrek så högt hon kunde:

»Skönfot! Skönfot! Räven kommer, försök rädda er!»

Räven höjde på huvudet och gnisslade ilsket med tänderna. Lärkan blev rädd, men hon fortsatte att skrika för full hals:

»Rödhals! Flyg din väg, skynda dej!»

Den sluga räven styrde rakt emot boet. Plötsligt fladdrade Skönfot upp ur rågen. Han erbjöd en beklagansvärd anblick. Hans fjädrar var tilltufsade och ena vingen släpade efter marken.

Vilket elände! tänkte lärkan. Troiligen har pojkarna träffat honom med en sten. Nu är också han förlorad. Och hon ropade:

»Skönfot, spring, försök gömma dej!»

Men det var redan för sent: räven hade fått ögonen på den stackars Skönfot och gjorde ett språng mot honom.

Haltande och hoppande försökte Skönfot vika undan honom. Men hur skulle han komma undan det snabbfotade djuret!

Med tre språng var räven framme hos honom och redan blottade den sina tänder tätt invid Skönfots stjärt.

Skönfot samlade alla sina krafter och lyckades svinga sig upp i luften mitt framför rävens nos. Men han flög dåligt, jämrade sig förfärligt och föll snart till marken, sprang upp och haltade vidare. Räven jagade honom tätt i hämlarna.

Lärkan såg hur den stackars Skönfot halvspringande och under ivriga försök att höja sig i luften lyckades slå sig igenom och nå fram till den närbelägna backen, där han gömde sig i buskarna. Envist satte räven efter honom.

Nu kunde lärkan inte längre hjälpa sin vän. Hon ville inte höra hur hans ben krasade mellan rävens tänder och flög snabbt bort från olycksplatsen.

Några dagar gick — rågen stod redan i full blom. På några dagar hade lärkan inte flugit över åkern där Skönfots bodde. Hon sörjde sin

omkomne vän och orkade inte ens se den plats där hans blodiga fjädrar låg.

Så en dag satt lärkan ute på fältet intill sitt bo och plockade mask. Plötsligt hörde hon vingslag — det var Skönfot livs levande och glad som alltid. Han slog sig ner bredvid henne.

»Var i all sin dar har du hållit hus hela tiden?!» ropade han utan att säga goddag. »Rågen blommar ju redan. Jag har letat och letat efter dej! Nu måste du genast följa med till vårt bo: Rödhals säger att ungarna när som helst kan krypa ur äggen.»

Lärkan stirrade full av förvåning på honom.

»Dej har ju räven ätit upp», sade hon. »Jag såg ju själv hur han jagade dej in i buskarna.»

»Räven? Mej?!» skrek Skönfot. Jag bara lurade honom bort från vårt bo. Med flit låtsades jag vara skadad för att lura honom. I buskarna blev han så vilseförd att han glömde vägen till vårt bo! Men du, du ska ha ett hjärtligt tack för att du varnade oss för faran. Om inte du varit hade vi väl aldrig fått se våra ungar mera.»

»Vad stort har väl jag gjort... bara skrek», svarade lärkan förläget. »Men du var verkligen duktig! Till och med mej lurade du.»

Så flög de båda vännerna till Rödhals. »Tsch, tyst, tyst!» viskade Rödhals. »Stör mej inte när jag lyssnar.»

Hon verkade bekymrad. Hon låg där med huvudet tätt över äggen och lyssnade spant. Lärkan och Skönfot riktigt höll andan där de stod och väntade på vad som skulle ske.

Plötsligt hackade Rödhals snabbt men försiktigt med näbben på ett av äggen. En liten bit av skalet bröts loss och ögonblickligen blixtrade två små svarta ögon till, inte större än knappnålshuvuden och en liten fågelunges fuktiga och rufsiga huvud visade sig. Ännu en gång hackade modern till med näbben och hela ungen kom fram ur det bristande skalet.

»Där är den, där är den!» ropade Skönfot och började hoppa jämfota av glädje.

»Skrik inte så!» sade Rödhals strängt. »Plocka du i stället bort skalet och kasta dem långt bort från boet.»

Skönfot tog den ena skalhalvan i näbben och flög blixtnsnabbt in i rågen med den. Snart var han tillbaka igen för att hämta den andra halvan, men under tiden hade det samlats en hel liten hög med sönderbrutna äggskal i boet. Lärkan satt där och såg hur den ena ungen efter den andra slank ur skalet. Medan Rödhals hjälpte en, pickade redan en annan själv mot sitt skal och klättrade ur det.

Snart var alla tjugufyra äggen sönderslagna och alla de tjugufyra ungarna hade kommit till världen. Så komiska de såg ut, våta och rufsiga!

Med hjälp av fötterna och näbben

kastade Rödhals snabbt ut skalen ur boet och befallde Skönfot att bära bort dem. Sedan vände hon sig åter mot sina små ungar, kutttrade med mjuk röst: »Ko-ko-ko! Ko-ko!», burade upp fjädrarna och lade sig mitt i boet. Och genast försvann alla ungarna under hennes skyddande vingar precis som under en mössa.

Lärkan började försöka hjälpa Skönfot med att skaffa bort skalen. Men hennes näbb var så liten och svag att hon bara orkade släpa bort de minsta bitarna.

Men slutligen var arbetet färdigt och de fick vila ut. De satte sig bredvid boet och iaktog hur nyfikna små näbbar stack fram än här än där under Rödhals vingar och hur pigga små ögon glänste.

»Vilket under!» sade lärkan. »Knappt har de hunnit komma till världen och är redan så pigga. Ögonen är öppna och de små kropparna är täckta med tjockt dun.»

»De har till och med små fjädrar», sade Rödhals stolt. »På vingarna.»

»Det är ju enastående!» sade lärkan förvånat. »Hos oss, hos sångfåglarna, är ungarna blinda och nakna när de kryper fram ur ägget... De kan bara höja huvudet en aning och öppna näbbarna.»

»Å, bättre upp ska ni snart få se!» lovade Rödhals muntert. »Låt mej bara värma de små litet till med min kropp så att de blir riktigt tor-

ra... sedan ska vi öppna en lekplats för små fågelbarn.»

*

Efter att ha stoltserat så där en stund, frågade Rödhals:

»Skönfot, var kan man finna små fjärilslarver och mjuka sniglar här i närheten?»

»Alldeles i närheten», skyndade sig Skönfot att svara, »bara ett par steg från vårt bo, mitt i vår åker. Jag har redan valt ut en plats.»

»Våra barn», sade Rödhals, »måste de första dagarna ha alldeles särskilt fin mat. Först senare lär de sig att äta korn och frön. Visa oss nu vägen, Skönfot, så följer vi efter.»

»Och de små?» frågade lärkan mycket upprörd. »Ni tänker väl inte lämna de små krabaterna ensamma?»

»De små krabaterna följer med oss», svarade Rödhals lugnt. Hon steg försiktigt ut ur boet och ropade med mjuk röst:

»Ko-ko! Ko-ko-ko!»

Och alla tjugufyra ungarna reste sig på benen, hoppade ut ur boet och rullade som små bollar muntert efter modern.

I spetsen för tåget skred Skönfot, Rödhals följde honom med alla ungarna och sist kom lärkan. Ungarna pep och pickade ivrigt i marken, modern sade »Ko-ko», men Skönfot gick tigande, med bröstet värdigt framskjutet och såg sig stolt om åt alla sidor.

Några minuter senare var de framme vid en plats där rågen växte glest och små jordkokor höjde sig mellan stråna.

»En utmärkt plats!» sade Rödhals gillande. »Här kan vi också inrätta barnens lekplats.»

Och genast började hon och Skönfot leta efter gröna insektslarver och mjuka sniglar för sina ungar.

Lärkan ville också hjälpa till och mata ungarna. Hon fann fyra larver och ropade: »Tsip-tsip-tsip, kom hit till mej!»

Ungarna åt upp det föräldrarna gett dem och skyndade sig fram till lärkan. Men där fanns inte en larv att se längre! Lärkan blev alldeles förlägen och skulle säkert blivit röd i ansiktet om hon inte haft fjädrar där. Medan hon väntade på ungarna hade hon nämligen utan att tänka på det stoppat de fyra larverna i sitt eget gap!

Men Rödhals och Skönfot åt inte upp en enda larv utan tog en i sänder och stoppade i gapet på ungarna.

»Nu ska vi börja med undervisningen», förkunnade Rödhals när ungarna ätit sig mätta. »Kok!»

Alla tjugufyra ungarna blev stående där de stod och tittade på sin mor.

»Kok — det betyder 'följ mej'!» förklarade Rödhals för lärkan. »Nu ska jag ropa att de ska följa med — pass på får ni se!... Ko-ko! Ko-ko-ko...», lockade hon så mjukt hon bara kunde och trippade bort mot en jordhög.

Alla tjugufyra ungarna trippade efter.

Rödhals sprang över jordhögen och gick vidare. Ungarna sprang fram till jordhögen — och blev stående! De visste inte vad de skulle göra: den lilla jordhögen var för dem som ett högt berg eller ett trevåningshus.

Ungarna försökte ta sig upp i den stela branten men de föll omkull och ramlade ner. De pep så klagande att det riktigt gjorde ont i lärkans hjärta.

»Ko-ko! Ko-ko-ko!» ropade Rödhals på nytt bakom jordhögens andra sida. »Kom hit, kom hit, följ efter mej!»

Och plötsligt slog alla de tjugufyra ungarna på en gång med sina små vingar, flaxade upp och flög. De höjde sig inte mycket över marken, men de flög över jordhögen, kom genast ner på fötterna och skyndade sig att följa modern.

Lärkan stod där med av förvåning vidöppen näbb. Hur var detta möjligt? De hade nyss kommit till världen och redan kunde de flyga.

»Vilka begåvade barn!» sade hon till Rödhals och Skönfot. »Det är ju rena undret: de kan redan flyga!»

»Bara lite grand», svarade Rödhals. »Än kommer de inte långt. De bara flaxar upp och sätter sej ner.»

»Hos oss, hos sångfåglarna», berättade lärkan, »sitter ungarna så länge i boet tills de har fått vingar. Boet är så väl gömt i gräset att inte ens ett falköga kan upptäcka det. Men var gömmer ni era ungar om plötsligt en falk kommer flygande?»

»Då gör jag så», sade Skönfot och ropade högt: »Tsjirr-vik!»

Alla tjugufyra ungarna drog på en gång in fötterna och — var som försvunna från marken!

Lärkan vred huvudet åt alla håll för att få syn på åtminstone en enda unge, för hon begrep ju att de gömt sig rätt framför ögonen på henne och måste finnas på marken. Hon tittade och tittade — men kunde inte se en enda.

»Hokus-pokus-tsjirrvirokus!» mumlade Skönfot och blinkade glatt mot lärkan. Sedan ropade han plötsligt högt: »Ett, två, tre, tsjirr-vi-re!»

Alla tjugufyra ungarna stod med ens på fötterna — allihop syntes tydligt. Lärkan gapade av förvåning: det var verkligen listigt uttänkt!

När kvällen kom och Skönfots tog barnen med sig till boet igen för att få dem i säng sade Rödhals till lärkan:

»Så länge människorna inte avslutat höskörden ännu kan ni alltid träffa oss i boet eller vid barnens lekplats. Men när rågen står fyllda och människorna kommer för att slå rågen så hittar ni oss i stället där linet växer. Där ska vi öppna en skola för våra barn.»

*

(Nästa gång får ni läsa om hur sparvhöken kom till åkern och vilken olycka som hände vid raphönsungarnas lekplats.

KÜHLUNGSBORN

MÅLET för sommarens BÄSTA och BILLIGASTE utlandssemester

Årets ÖSTERSJÖVECKA hålles den 8—16 juli — 9 underbara semesterdagar vid en av TDR:s förnämsta badorter vid Östersjön.
eller

18 dagar den 4—21 juli. De vidsträckta sandstränderna står till förfogande för den som vill njuta av sol och hav.

Den som vill ha ut litet mera av sina semesterdagar kan bara välja bland det rikhaltiga program som bjuds. Här några exempel:

Stort varietéprogram. — Musik- och teatervecka. — Filmpremiärer. — Dansturnering. — Internationella idrottstävlingar. — Utställningar.

ANMÄLNINGSBLANKETT

insändes med anmälningsavgiften kr 35:— till ÖSTERSJÖVECKANS RESEBYRÅ, Fack, Stockholm 6. Postgiro 50 73 53.

Namn:

Titel:

Postadress:

Jag önskar bo i tvåbäddsrum, trebäddsrum, fyrbäddsrum
(stryk det som ej önskas) tillsammans med

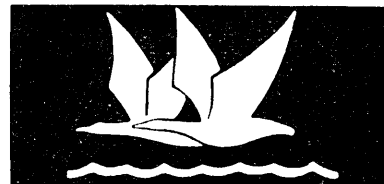
Prisklass I ☐

Prisklass II ☐

BADORTSRESA ☐

SKV

Vad god pricka för önskad resa.

PRISKLASS I

185:—

HOTELL och PENSIONAT

PRISKLASS II

170:—

PRIVAT RUM

BADRESA 18 DAGAR

370:—

Tre måltider varje dag på restaurang är inkluderade i resans pris, i vilket även ingår valfri måltidsdryck.

Anmälningsavgiften är 35 kr och insändes samtidigt med anmälan. Om avbeställning sker före den 20 juni återbetalas 25 kronor.

FRÅN KONCENTRATIONS...

Forts. fr. sid. 15

inleverera de borttransporterade ägodelar — Werterfassung — arbeta. I januari 1943 beslöt sig tyskarna för att slutgiltigt likvidera Warszawas ghetto. »Tiden var inne att samla ihop de femtiotusen judar som var kvar i den sista fasen i 'den slutliga lösningen'». (Citat ur Exodus av Leon Uris.) Men judarna, detta folk som hittills tålmodigt burit allt omänskligt lidande utan att höja en hand till försvar, bet överraskande effektivt ifrån sig och så började ghettons långa och blodiga dödskamp, den enda organiserade motståndskamp som judarna i Hitlers Festung Europa företog mot nazistbödlarna, en kamp som förbigicks av världen med tystnad och som utkämpades utan stöd, utan hopp. Ghettot jämnades med marken, men då hade Halina och hennes syster Sara lyckats fly därifrån. De fasttogs dock av tys-

karna och fördes till koncentrationslägret Maidanek.

Transporten dit var fasansfull, berättar Halina och hennes röst får en biton av tillkämpat lugn. Vi stod tätt sammanpackade i boskapsvagnar utan att kunna röra oss. Några sanitära arrangemang fanns naturligtvis inte och stanken var out hårdlig. Vid ankomsten till lägret slets barnen från mödrarna och obeskrivliga scener utspelades. Efter Majdanek kom vi, min syster och jag, till arbetslägren Skarzysko och Czestochowa, där vi fick jobba i ammunitionsfabriken. Den normala arbetstiden var tolv timmar pr dag, men ökades som bestraffning ibland till sexton timmar. Det var ingen konst alls för våra vakter att hitta på orsaker till bestraffningar, så sexton timmars dagligt arbete blev nästan vanligare än tolv, förresten fick vi arbeta minst lika ofta om nätterna. Många av oss slavarbetare i fabriken blev alldeles orangefärgade

av pikrinsyran, som ju är en viktig beståndsdel i högexplosiv ammunition.

Men vi blev förflyttade vidare. Vårt nästa läger blev Ravensbrück, ett av tyskarnas värsta förintelseläger — i samma klass som Auschwitz. Resan till Ravensbrück tog åtta dagar och företogs i öppna boskapsvagnar mitt i vintern. Det sista lägret vi kom till var Belsen, där jag fick tyfus. Jag måste dock »leva som vanligt», hade tyskarna upp- täckt att jag var sjuk, hade jag ögonblickligen sänts till gaskammaren.

Belsen kom att bli slutstation på denna resa från fasa till fasa. Där befriades systrarna tillsammans med lägrets övriga levande döda av engelsmän och amerikaner, medan de tyska bödlarna flydde i civila kläder.

Efter en konvalescensperiod i Tyskland, under vilken krafter och livsmod sakta men säkert återvände, kom så Halina och Sara Neujahr

med en av Rödakorstransporterna till Sverige...

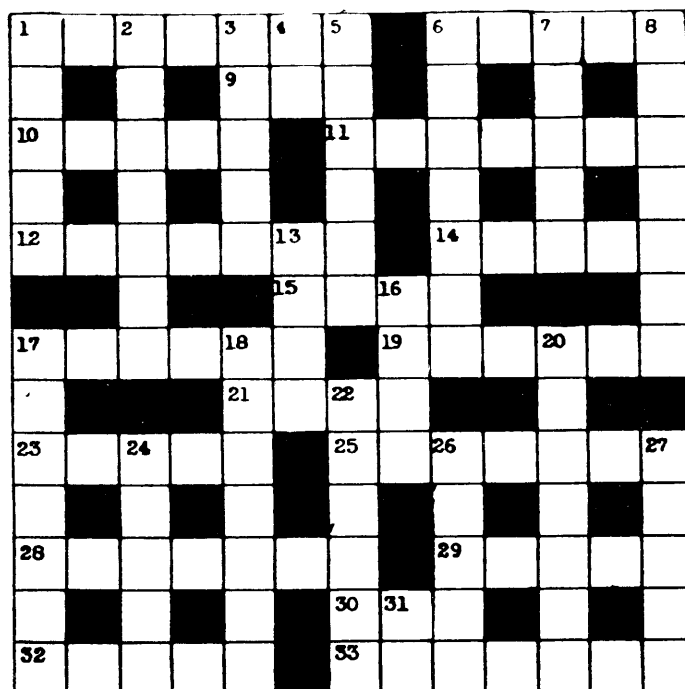
Vid ankomsten till Sverige vägde Halina 27 kg och ansågs praktiskt taget dödsdömd av läkarna. Systemen, som självfallet var i lika dålig kondition, klarade inte resan, utan avled just som livets portar öppnade sig på nytt för henne. Halina klarade sig mot alla tips.

— Jag kommer aldrig att glömma min första tid i Sverige, säger hon. Det var första gången på många år som jag såg ett grönt träd, som jag fick äta mig mätt och tvätta mig ordentligt ren. Det var kanske den allra ljuvligaste känsloupplevelsen jag hade, att låta rinnande vatten flöda utan att bli undanskuffad av andra. En kort tid efter ankomsten till Sverige återupptog Halina sina studier och 1947 avlade hon studentexamen med högsta betyg. Hon började arbeta men lusten att fortsätta att studera tog överhanden och så kom det sig att hon en dag avlade ett besök hos Tekniska högskolans rektor för att försöka bli antagen som elev. Hon lyckades och började som enda kvinnliga deltagare att studera livsmedelskemi.

— Det var inte lätt alla gånger, ler hon. Pojkarna hade sin ganska råa jargong och de tog inte särskilt mycket hänsyn till mig som flicka. Eftersom jag inte kunde hävda mig mot dem, så fick jag i stället anpassa mig efter dem och jag lärde mig snacket ganska snart. 1953, efter fem intensiva studieår, var Halina klar med sin civilingenjörsexamen och ytterligare fem år senare blev hon teknologie licenciat. Hennes avhandling för licenciatvärdigheten redovisade hennes forskningsarbete med vitamin B 12 och samma ämne blev föremål för hennes doktorsavhandling 1960.

Det finns något av symbolik i det val av livsuppgift som Halina Neujahr gjort till sin. Att ur kloakvattnet utvinna livgivande och livsutvecklande ämnen, något positivt som inte ens den ruttnaste omgivning kunnat rå på är på något sätt en parallell till hennes eget liv. Inte ens den djupaste bottenlagg i mänsklig tillvaro, sådan Halina Neujahr fick uppleva den under fasornas år i Warszawas ghetto och Hitlers dödsläger, kunde besegra den positiva kärna, den intellektets oförstörbarhet, som hon genom sin utveckling gett bevis för. M. R.

Korsord nr 5

VÅGRÄTA ORD

1. Får man lära sig ha.
6. Kan man både ge och få.
9. Flyter till Volga.
10. Bygger högt.
11. Den är vackrast om hösten.
12. Sångfåglar.
14. Vattenväxter.
15. Vill redaren ha.
17. Blir markerna vid skogsbrand.
19. Flicka.
21. Har kanske den febersjuke.
23. Gir.
25. Är göteborgaren.
28. Har väl mången bastant dam tränat till prinsessbröllopet.
29. Bör finnas bakom ordet.
30. Kanton i Schweiz.
32. Drar mycket vatten.
33. Kallar vi kanske på i allvarliga situationer.

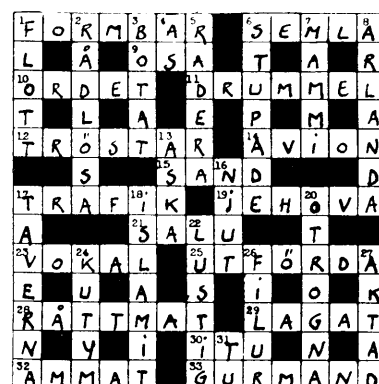
LODRÄTA ORD

1. Osmort.
2. Skum figur.
3. Rotfrukt.
5. Påstås nerverna göra ibland.
6. Vrickats.
7. Kan kopparslanten bli.
8. Kan man kalla kön utanför butiken.
13. Trivs vid vatten.
16. Bevittnat.
17. Flicka, bekant för sitt badande.
18. Är väl inte alltid så lätt att leva.

20. Skulle väl Törnrosas slott kunnat heta.
21. Oden.
23. Fält.
26. Inte av vår årgång.
27. Byt ut den mittersta bokstaven mot en annan och ni har en stjärnbild.
31. Behöver man minsann ibland.

*

Lösningarna ska vara oss tillhanda senast den 15 juli. De tre först öppnade rätta lösningarna belönas med bokpriser. Märk kuvertet »Korsord nr 5».

Pristagare till korsord nr 3:

1:a pris H. Rytterlund, Brunnsgatan 1, Eskilstuna 5. 2:a pris: Ester Wahlund, Gjutaregatan 12, I, Stockholm K.

KÖP INTE

sydafrikanska varor!

Sverige röstade mot resolutionsförslaget i FN om statlig handelsbojkott mot Sydafrikanska unionen. Regeringen hänvisade till neutraliteten. Det får vara regeringens sak — vanligt folk utrustade med rättfärdighetskrav och hjärta för sina medmänniskor *kan* inte vara neutrala i en sådan här fråga. Så gott som varje dag bringar oss nya bud om polisövergrepp och misshandel i Sydafrika. *Det minsta vi kan göra som protest är att konsekvent bojkotta alla sydafrikanska varor och få andra att göra likadant.*

Att också butikspersonalen kan göra mycket här berättade en av våra medlemmar, anställd i en privatägdd butik — som numera icke tar in sydafrikanska varor!

Hon talade med sina arbetskamrater och de kom överens om att försöka påverka kunderna genom att klart och tydligt förklara när det rörde sig om varor från Sydafrika. Lagret av Koo-marmelad (en sydafrikansk produkt) placerades längst in mot väggen i hyllan, så den inte föll i ögonen. Efter en tid uppmärksammade affärsinnehavaren att det inte var någon åtgång på de sydafrikanska produkterna. Han för sin del tänkte inte ta in mera, sa han, det lönade sig inte. Då berättade vår SKV-medlem att personalen ansåg att det fanns så mycket bra svenska och andra produkter att man verkligen

Förklädet — ett riktigt plagg

Ett exempel på hur trevliga, klädsamma förkläden nu för tiden kan vara är ovanstående, som passar utmärkt som »blus» på landet till ett par långbyxor eller kjol. Det knäpps baktill och den kosackartade modellen ger plats för en stor praktisk ficka.

inte hade någon anledning att gynna terrorregimen i Sydafrika. Affärsinnehavaren skrattade, tyckte idén var bra och uttryckte sin beundran för deras påhittlighet.

Säkert finns det en hel del affärsinnehavare som kan påverkas på liknande sätt. Och Konsumföreståndare också — för den delen! Huvudsaken är att vi får så många husmödrar som möjligt att avstå från de sydafrikanska produkterna. Blir de inte sålda så finns det väl ingen små- eller storhandlare som är villig att ta in och lagra dem!

På tal om Konsum förresten: för några veckor sedan hänvände sig vår avdelning i Mölndal till konsumtionsföreningarna i staden och bad dem sluta upp att föra sydafrikanska varor.

Det är ett exempel som manar till efterföljd!

Brita

Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)

uppstod år 1931 och har utvecklats ur föreningen Frisinnade kvinnor, som bildades 1914. Det bygger på samarbete mellan olika åsiktsriktningar och har därvid alltid hävdad sin tro på kvinnornas särskilda uppgift för fredens sak och sin övertygelse att samhället måste omdanas till att motsvara även de kvinnliga medborgarnas behov.

SKV är sedan maj 1946 svensk sektion av Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV), som omfattar över 200 miljoner kvinnor i 80 länder. KDV och dess nationella organisationer kämpar för att vinna och praktiskt förverkliga *kvinnornas rättigheter*: rätt att rösta och att väljas, rätt till arbete, till lika lön för lika arbete och till befordran; rätt till undervisning och yrkesutbildning och till social trygghet för moder och barn.

KDV och dess nationella organisationer kämpar för att tillförsäkra *alla barn ett lyckligt liv i trygghet*; undervisning och goda bostäder, hälsovård, sund litteratur, goda fritidssysselsättningar. KDV vill samla all världens kvinnor oberoende av hemort, ras och livsåskådning till försvar av *freden*.

UR INNEHÅLLET:

Utan egna klassrum blir barnen rotlösa.

Läsning för svenska folket.

Öppna dörrar och fönster...

Från koncentrationslägret till universitetet och doktorsgraden.

Fängelsestraff för fredsarbete.

Det sista brevet till hustrun.

Storrengöring inifrån.

Novell, dikter, barnsida, broderi, heminredning, korsord m. m.

Tidningen

V I K V I N N O R

Argång 13

Redaktör och ansvarig utgiv.: VALBORG SVENSSON

I redaktionskommittén:
SIGNE FREDHOLM
BIRGIT JANSSON

*

Utkommer med nio nr per år
Prenumerationspris per år 6 kr
Lösnummer 75 öre

Postgiro: 513 23. - Norrtullsgatan 5, 1/2 tr. Stockholm Va
SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Tel. 32 80 96

Tryckeri AB Plantryck, Sthlm, 1961